

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 7

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 70 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 4-iyulda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIU professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori

Xajiye Baxtiyor Dushaboyevich, i.f.d., TDIU professori

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori

Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., (PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., (PhD) TAQU katta o'qituvchisi

Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya

Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, PhD, professor of TDIU

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCEGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Avtosanoat korxonalari marketing strategiyasini takomillashtirish yo'llari.....	16
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, Zayniddinova Umida Djalolovna	
Mamlakat raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda maxsus iqtisodiy zonalar omilidan foydalanish istiqbollari	26
Izbosarov Boburjon Baxriddinovich, Abdurasulov Ravshanbek Xotam o'g'li	
Mahalla institutini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning institutsional tahlili	32
Bahridinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Mamlakatimizda pillachilik biznesini rivojlantirish orqali mahsulot ishlab chiqarish va uni qayta ishlash holatining tahlili	37
Turgunov Odilbek Maripovich	
Etnografik turizmni tashkil etishning xorij tajribasi.....	41
I. Axmedov	
Xizmatlar sohasining milliy iqtisodiyotdagi rolini tahlil qilishning zamonaviy yondashuvlari.....	46
Xusanov Murodjon Sunnatullayevich	
Iqtisodiy o'sish tushunchasi va uning rivojlanish tarixi	54
Maksudov Avazbek Ulug'bek o'g'li	
Ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni takomillashtirish asosida inson kapitalini rivojlantirish	59
Ubaydullaev G'ayrat Zuvaytovich	
O'zbekistonda aholi bandligini ta'minlashda oilaviy tadbirkorlikning o'rni	65
Baymanova Mavlyuda Djurayevna	
The Effect of Students' Financial Status on Academic Performance in Uzbekistan	70
Alimov Damirjon Odilovich	
Qoraqalpog'iston Respublikasida xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik faoliyatining o'rni.....	76
Jusupova Anjim Tansiqbaevna	
Insurance Mechanisms in Foreign Trade: Mitigating Risk and Facilitating Global Commerce	82
Sohibjamol Abirkulova	
Nodavlat umumiy o'rta ta'lim maktabning faoliyati samaradorligini aniqlashda innovatsion usullardan foydalanish.....	87
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna	
Qishloq xo'jaligi korxonalarida asosiy vositalar hisobi va auditi bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda foydalanish imkoniyatlari	92
Xojimurodov Zuxriddin Shukurullo o'g'li	
O'zbekiston Respublikasi budjetining shakllanishida egri soliqlarni undirishning fiskal samaradorligi	97
Abdulxayeva Shahnoza Muxammadiyevna	
Mamlakat sanoatining barqaror rivojlanishida energosamaradorlikning roli	104
J. J. Yaxshilikov	
Сравнительный анализ состояния сферы услуг в регионах Андижанской области	109
Мусабоев Рустам Алижонович	
Hududlarda aholi bandligini oshirish va kambag'allikni qisqartirishda ishlab chiqarish sanoatining o'rni (Qashqadaryo viloyati misolida).....	114
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Baxronov Baxriddin Najmiddinovich	

Banklarning qimmatli qogʻozlar bozorida faoliyatini takomillashtirish yoʻllari.....	118
Ermatov Utkirbek Baxodirjonovich	
Развитие цифровой экономики в Узбекистане, ее плюсы и минусы	122
Раупова Мухлисахон Ибрахимжон кизи, Мамбетова Мадина Зоҳид кизи, Алижонов Малика Алижон кизи, Хакимова Нигора Бахтиёрвна	
Investment Management is an Important Factor of Economic Development.....	127
Yuldasheva G. A., Ziyayev Dilshodjon	
Oʻzbekistonda moliyaviy texnologiyalar sanoatining rivojlanish istiqbollari.....	130
Rustamov Jasurbek Ravshanbek oʻgʻli	

QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINING O'RNI

Jusupova Anjim Tansiqbaevna

Nukus innovatsion instituti

“Moliya va buxgalteriya hisobi” kafedrası assistenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada tadbirkorlik faoliyatini o'rganishga bo'lgan yondashuvlar tahlil qilingan. Shuningdek, Qoraqalpog'iston Respublikasida xizmat ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlik faoliyatining hududiy iqtisodiyotdagi o'rni aniqlangan.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik, xizmat ko'rsatish sohasi, yalpi hududiy mahsulot.

Abstract: This article analyzes approaches to the study of entrepreneurial activity. The role of entrepreneurship in the service sector in the economy of the Republic of Karakalpakstan is also defined.

Key words: entrepreneurship, service sector, gross regional product.

Аннотация: В данной статье анализируются подходы к изучению предпринимательской деятельности. Также определена роль предпринимательства в сфере услуг в экономике Республики Каракалпакстан.

Ключевые слова: предпринимательство, сфера услуг, валовой региональный продукт.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiyotda tadbirkorlikning ahamiyati barqaror kuchayish tendentsiyasi kuzatilmoqda. Sof raqobat muhitini yaratish, innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash, aholi bandligini ta'minlash, ijtimoiy tengsizlikni yumshatish tadbirkorlik faoliyatining asosiy vazifalaridan bo'lib hisoblanadi.

Xizmat ko'rsatish sohasining jadal rivojlanishi, bu sohada tadbirkorlarga biznes yuritish uchun qulay shart-sharoitlar yaratmoqda.

Iqtisodiyotning har qanday sohasidagidek xizmat ko'rsatish sohasida ham tadbirkorlik faoliyati yirik, o'rta va kichik turlarga tasniflanadi. Lekin xizmat ko'rsatish sohasining o'ziga xos xususiyati shunda – bu sohada aksariyat korxonalar kichik va o'rta korxonalar hisoblanadi.

Xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik faoliyatini olib borishning o'ziga xosligi – bu iqtisodiy faoliyatning eng muhim maqsadi bo'lib iste'molchining ehtiyojlarini qondirish bo'lib sanaladi. Chunki xizmat ko'rsatish jarayoni bevosita iste'molchining ishtiroki bilan amalga oshadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

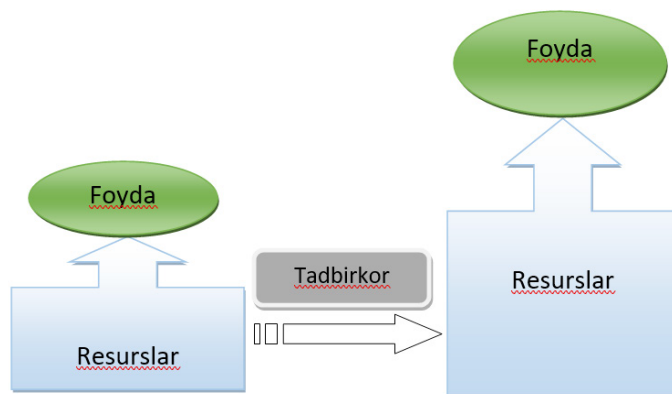
Zamonaviy iqtisodiyotda tadbirkorlik atamasining har xil ta'riflari mavjud. Turli tadqiqot sohalari olimlari orasida bu faoliyatga degan qiziqish juda katta. Iqtisodiyotda tadbirkorlik faoliyatining talqini, uning tavsifi va tasnifi, shuningdek, uning paydo bo'lishi va rivojlanishi evolyutsiyasi ko'plab mahalliy va xorijiy tadqiqotchilarning ishlarida keng tarqalgan.

Tadbirkorlik so'ziga birinchi bo'lib Richard Kantillon tarif bergan, deb xisoblanadi va uning fikricha tadbirkor deb o'z iqtisodiy faoliyatida turli tavakkalchiliklarga ixtiyoriy ravishda boradigan xo'jalik subyektini atash mumkin.

V.V.Radaev, keyinchalik paydo bo'lgan “tadbirkorlik” so'zining bir biridan tubdan farq qiladigan turli talqinlarini tizimlashtirib chiqdi. Tadbirkorlik so'zining birinchi talqini uni kapital to'planishi sifatida ko'rinishidir. Bu g'oya Adam Smit tarafidan tadbiriq etilgan bo'lib uning fikricha tadbirkor deb qandaydir tijorat g'oyasini amalga oshirish va foyda olish uchun iqtisodiy tavakkalchilikni o'z zimmasiga oladigan kapital egasini atash mumkin. A.Smitning bergan ta'rifida tadbirkorlik faoliyatida ishtirok etadigan uchta muhim komponentlarini ko'rishimiz mumkin: foyda (faoliyat maqsadi sifatida), tijorat g'oyasi (uni amalga oshirish yo'li sifatida) va tavakkalchilik (bu faoliyatning muqarrar salbiy sharti sifatida). ^[2]

Lekin, vaqt o'tishi bilan tadbirkorlik so'zini kapital bilan birga foydalanishi kamayib boradi. Shu bilan uning ikkinchi talqini kelib chiqadi. Bunda tadbirkorlik deganda mulk huquqiga bog'lanmagan ishlab chiqarish jarayonini tashkillashtirish tushuniladi.

Jumladan, Adam Smitning fikridan farqli ravishda fransuz iqtisodchisi bo'lgan Jan Batist Sey yer egasi tadbirkorlar emas, balki sanoat va moliyaviy tadbirkorlar mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi, deb aytgan. Seyning fikricha tadbirkor deb ishlab chiqarishdagi barcha omillarni birlashtira oladigan va resurslarni unumdorligi hamda rentabelligi past bo'lgan sohalardan maksimal daromad keltira oladigan sohalarga o'tkazuvchi iqtisodiy agentlarni atash lozim (1-rasm).

1-rasm: Tadbirkorlik faoliyati tushunchasining J.B.Sey talqini

XIX-asrning oxirida insonning ehtiyojlarini juda ham dolzarb o'rganish jarayoni boshlandi. Shu davrda iqtisodiy munosabatlar ham inson psixologiyasiga bog'liq degan subyektiv psixologik konsepsiya vujudga keldi. Bu konsepsiyaning asoschilari bo'lib K. Menger, E. Byom-Baverk, F. Vizer va boshqalar hisoblanadi. Ularning fikricha birinchi bo'lib tadbirkorlik faoliyatini boshqalardan farqli fikrlay oladigan, o'z ongining ijodiy elementlaridan foydalangan holda daromad olishning eng foydali usullarini kashf eta oladigan odamlar boshlab beradi va boshqa insonlar ham ularning muvaffaqiyatli harakatlariga taqlid qilib takrorlay boshlashadi. Bu ham odamning psixologiyasiga tan holatdir.

Tadbirkorlik faoliyatining ahamiyati va uning jamiyatdagi rolini XIX-XX asrlarda ko'pchilik olimlar anglay boshladi va ilmiy asoslar keltirishdi. Shu davrgacha klassik bo'lib hisoblangan ishlab chiqarishning uchta omiliga (yer, mehnat va kapital) fransuz iqtisodchisi Andre Marshall (1907–1968-y.) tomonidan to'rtinchi omil – tashkillashtirish omili qo'shildi. Va aynan shu davrdan boshlab tadbirkorlik sohasida keng ko'lamli ishlar olib kelinmoqda.

Biz esa o'z ilmiy ishimizda O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonunida tadbirkor tushunchasiga berilgan ta'rifga tayanamiz, chunki bu yuqoridagi barcha ta'riflar va tushunchalarni o'zida jamlagan:

"Tadbirkorlik- bu qonun hujjatlarida belgilangan tartibda ro'yxatdan o'tgan shaxslar tomonidan mulkdan foydalanish, tovarlarni sotish, xizmatlar ko'rsatishdan muntazam ravishda foyda olishga qaratilgan, o'z tavakkalchiligiga tayangan holda amalga oshiriladigan mustaqil faoliyatdir". [3]

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadbirkorlik faoliyati tushunchasini chuqurroq o'rganish uchun maqolada ushbu mavzu bo'yicha ilmiy adabiyotlar tahlili o'tkazildi. Tadqiqot maqsadlariga erishish uchun statistik, tahlil qilish va taqqoslash usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Aholining daromadlarini oshirishda, mamlakatdagi bandlik darajasini ko'paytirishda tadbirkorlikni rivojlantirish eng muhim omil bo'lib hisoblanadi.

Tadbirkorlikni samarali rivojlantirish va qollab-quvvatlash maqsadida O'zbekiston Respublikasida ko'plab farmonlar va qarorlar qabul qilindi. Shular jumlasidan O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risidagi" qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 10-noyabrdagi PF-193-sonli "Kichik va o'rta biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni qabul qilingan. [1]

Farmonga ko'ra, "Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi" aksiyadorlik jamiyati shaklida qayta tashkil qilindi.

Kompaniya tomonidan 2024-yil 1-martdan tadbirkorlarga quyidagi qo'llab-quvvatlash choralari taqdim etildi:

- o'rta tadbirkorlik sub'yektlarining ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatish loyihalariga;
- loyiha qiymatining 15 foizi, biroq ustav kapitalining 20 foizi yoki 3 milliard so'mdan ortiq bo'lmagan miqdorda tashabbuskorning ustav kapitaliga ko'chmas mulk ob'yektlari, asbob-uskunalar va boshqa ko'rinishdagi aktivlar shaklida ulush kiritish;
- ko'chmas mulk va asbob-uskunalarining 70 foizi, biroq 10 milliard so'mdan ortiq bo'lmagan miqdorda mulk sotib olish va yetti yilgacha muddatga qarzдорlik qoldig'iga Markaziy bankning asosiy stavkasidan 4 foizlik punkt yuqori stavkada yillik foiz hisoblash yoki bo'lib-bo'lib to'lash sharti bilan xizmatlar ipotekasi asosida tashabbuskorga berish;
- kichik va o'rta tadbirkorlik sub'yektlarining loyihalariga;
- kredit (lizing) ajratish uchun tijorat banklari, mikromoliya va lizing tashkilotlariga milliy va xorijiy valyutada moliyaviy resurslarni joylashtirish;
- tijorat banklari, mikromoliya va lizing tashkilotlari tomonidan milliy va xorijiy valyutada ajratiladigan kredit, lizing, bank kafolati va akkreditivlarga umumiy qiymati 5 milliard so'mdan oshmagan miqdorda kafillik taqdim etish;
- kompaniya mablag'laridan foydalanish bo'yicha tijorat banklari bilan tuziladigan vositachilik shartnomalariga asosan belgilangan limit hamda umumiy miqdor va shartlar doirasida kreditlar bo'yicha kafillik (portfel kafilligi) taqdim etish;
- 2024–2026-yillarda kichik tadbirkorlik sub'yektlariga Markaziy bank asosiy stavkasidan 4 foizlik punkt yuqori va asosiy stavkaning 1,75 baravaridan oshmagan stavkada milliy valyutada 5 milliard so'mgacha ajratiladigan kreditlar bo'yicha asosiy stavkaning 40 foizigacha miqdorda uch yildan ortiq bo'lmagan muddatga kompensatsiya taqdim etish kabilar.

Yurtimizda tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan bunday katta e'tibor sababli tadbirkorlar tomonidan xizmat ko'rsatish sohasiga katta qiziqish bilan qaralmoqda va bu sohaning rivojlanish dinamikasiga olib kelmoqda.

Xususan, Qoraqalpog'iston Respublikasida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar va isloxlarning olib borilishidan ko'rinib turibdi-ki, tadbirkorlikning mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rni juda ahamiyatlidir.

O'zbekistonning eng yirik hududi bo'lgan Qoraqalpog'iston Respublikasi 166,6 ming km² maydonni egalaydi, bu esa Respublika yer maydonining deyarli 40% ni tashkil qiladi.

Qoraqalpog'iston Respublikasining yalpi hududiy mahsuloti hajmi yil sayin ortib bormoqda. Respublika iqtisodiyotining asosiy tarmoqlari qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi, sanoat, qurilish, xizmat ko'rsatish sohalaridir.

2023-yili Qoraqalpog'iston Respublikasining yalpi hududiy mahsulotining hajmi 32 916,1 mlrd.so'mga teng bo'lgan bo'lsa uning 12 876,6 mlrd.so'mi xizmat ko'rsatish sohasiga tog'ri keladi. ^[4]

1-jadval: Qoraqalpog'iston Respublikasining asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari

	O'lchov birligi	2017 y.	2018 y.	2019 y.	2020 y.	2021-y.	2022-y.	2023-y.
Yalpi hududiy mahsulot	mlrd.so'm	10 855,1	15 622,6	19 557,0	21 661,9	25 681,8	30 117,6	32 916,1
	o'sish sur'ati, % da	106,1	105,8	107,0	102,0	107,6	104,0	103,5
Sanoat mahsuloti	mlrd.so'm	6 773,3	10 911,9	12 736,1	13 981,3	16 630,4	17 624,7	18 803,1
	o'sish sur'ati, % da	111,1	104,2	105,1	102,5	107,4	100,5	101,1
Iste'mol tovarlari	mlrd.so'm	1 209,2	1 815,0	2 377,6	2 804,2	2 945,6	2 393,3	2 805,2
	o'sish sur'ati, % da	106,4	122,2	102,2	113,6	105,3	106,9	102,8
Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi	mlrd.so'm	4 977,3	6 995,5	8 769,3	10 532,2	12 340,9	14 374,0	16 548,3
	o'sish sur'ati, % da	103,5	101,4	107,6	102,7	103,5	103,3	104,1
Qurilish ishlari	mlrd.so'm	1 398,8	2 182,7	3 315,4	3 992,5	4 480,6	5 272,4	5 976,0
	o'sish sur'ati, % da	112,3	125,8	128,0	107,0	103,8	107,3	106,5
Xizmatlar, jami	mlrd.so'm	3 611,3	4 600,2	5 671,8	6 520,3	8 458,4	10 595,3	12 876,6
	o'sish sur'ati, % da	108,3	113,2	112,8	106,1	121,5	116,0	110,8

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi Qoraqalpog'iston Respublikasi Statistika boshqarmasi.

1-Jadvalda keltirilgan ma'lumotlarni tahlil qilib aytishimiz mumkin, Qoraqalpog'iston Respublikasining Yalpi hududiy mahsulotining hajmi har yili 4-6% o'siz sur'atiga ega. Faqat 2020-yili 2019-yilga nisbatan o'sish sur'ati 2% ga teng bo'lib sekinlashgan. Bunga eng birinchi sabab qilib Covid-19 pandemiyasi tufayli bo'lgan iqtisodiy pasayishni keltirsak mubolag'a bo'lmaydi. 2023-yili esa 2022-yilga nisbatan YaHM 3,5%ga oshgan.

Buni biz pastda keltirilgan Qoraqalpog'iston Respublikasining YaHM dagi iqtisodiy faoliyat turlarining ulushlari ko'rsatilgan jadval orqali ko'rishimiz mumkin(2-Jadval).

2-jadval: Iqtisodiy faoliyat turlari kesimida Qoraqalpog'iston Respublikasi yalpi hududiy mahsuloti tarkibi

	2019 y.	2020 y.	2021 y.	2022 y.	2023 y.
(jamiga nisbatan foizda)					
Tarmoqlarning yalpi qo'shilgan qiymati	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi	28,1	29,6	29,4	29,7	30,4
Sanoat (qurilishni qo'shgan holda):	36,2	35,0	33,6	32,0	30,3
sanoat	28,1	26,4	25,6	24,0	22,2
qurilish	8,1	8,6	8,0	8,0	8,1
Xizmatlar:	35,7	35,4	37,0	38,3	39,3
savdo, yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar	4,9	4,9	5,1	5,0	5,6
tashish va saqlash, axborot va aloqa	5,8	5,7	6,4	6,8	6,9
boshqa xizmat tarmoqlari	25,0	24,8	25,5	26,5	26,8

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi Qoraqalpog'iston Respublikasi Statistika boshqarmasi.

Yuqorida keltirilgan jadvaldan ko'rishimiz mumkin, Qoraqalpog'iston Respublikasining yalpi hududiy mahsuloti tarkibining 39,3% ulushi xizmat ko'rsatish sohasiga, 30,4% qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligiga va 30,3% sanoat va qurilishga tog'ri keladi. Bundan kelib chiqib xulosa qilishimiz mumkin, Qoraqalpog'iston Respublikasida yildan yilga xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik faoliyatini olib borilishi rivojlanib kelmoqda.

3-jadval: Tumanlar va shahar kesimida ko'rsatilgan xizmatlar hajmi (mlrd. so'm)

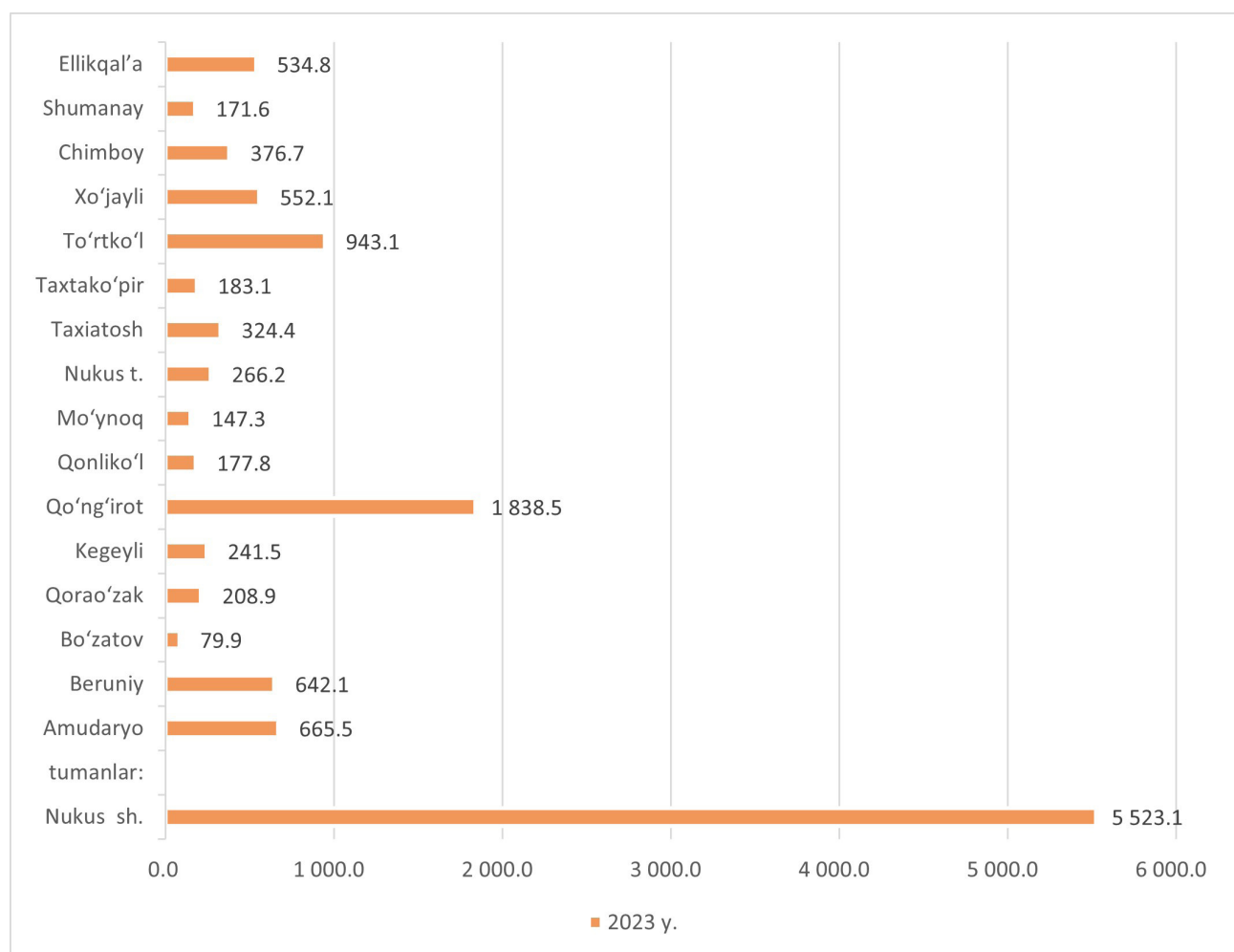
	2019-y.	2020-y.	2021-y.	2022-y.	2023-y.
Qoraqalpog'iston Respublikasi	5 671,8	6 520,3	8 458,4	10 595,3	12 876,6
Nukus sh.	2 403,2	2 773,5	3 537,2	4 574,3	5 523,1
tumanlar:					
Amudaryo	305,0	346,3	429,5	543,7	665,5
Beruniy	312,0	334,1	433,3	524,9	642,1
Bo'zatov	24,2	26,5	44,6	55,9	79,9
Qorao'zak	110,1	122,0	144,0	167,7	208,9
Kegeyli	109,9	127,1	159,7	194,4	241,5

Qo'ng'iro't	756,1	849,0	1 191,9	1 564,3	1 838,5
Qonliko'l	79,2	87,8	118,0	144,6	177,8
Mo'ynoq	76,4	83,6	105,7	120,4	147,3
Nukus t.	104,5	136,2	180,2	216,4	266,2
Taxiatosh	133,1	160,3	192,3	246,3	324,4
Taxtakko'pir	91,8	103,1	127,6	150,3	183,1
To'rtko'l	391,1	507,1	674,5	760,6	943,1
Xo'jayli	265,2	288,8	372,5	448,6	552,1
Chimboy	179,5	195,8	256,4	308,9	376,7
Shumanay	83,3	94,1	119,1	136,9	171,6
Ellikqal'a	247,2	285,3	371,9	437,1	534,8

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi Qoraqalpog'iston Respublikasi Statistika boshqarmasi.

2023-yili Qoraqalpog'iston Respublikasida jami 12 876,6 mlrd.so'mlik xizmat ko'rsatilgan va bu ko'rsatkich o'tgan yilga nisbatan 10,8%ga oshgan. 3-Jadvalda keltirilgan tumanlar va shahar kesimida ko'rsatilgan xizmatlar hajmiga qarab eng ko'p xizmat ko'rsatiladigan hudud Nukus shahrida 5 523,1 mlrd.so'mlik xizmat ko'rsatilgan. Bu ko'rsatkich boshqa tumanlarga nisbatan juda katta farqqa ega. Masalan, eng kam xizmat ko'rsatilgan hudud Bo'zatov tumanida 79,9 mlrd.so'mlik xizmat ko'rsatilgan. Yuqoridagi jadvalni vizual taqdim etish maqsadida 2023-yilgi ko'rsatkichlarni diagramma ko'rinishida keltirib o'tildi.

2-rasm: Qoraqalpog'iston Respublikasida 2023-yili tumanlar va shahar kesimida ko'rsatilgan xizmatlar hajmi (mlrd. so'm)

Qoraqalpog'iston Respublikasida xizmat ko'rsatish sohasida ro'y berayotgan ijobiy o'zgarishlar asosan Nukus shahriga to'g'ri kelayotganiga qaramasdan qishloq joylarda ham bu soha yildan yilga rivojlanib kelmoqda.

Bu esa, birinchi navbatda qishloq aholisining turmush tarzidagi o'zgarishlar, aholi sonining va daromadlarining ortishi bilan bog'liqdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ijtimoiy rivojlanishning turli bosqichlari o'ziga xos ustuvorliklarga ega. Agar sanoat jamiyatida ishlab chiqarish va iste'mol jarayonlarida moddiy mahsulotlar ustuvor bo'lgan bo'lsa, postindustrial jamiyatda ustuvorlik ko'rsatiladigan xizmatlar tomoniga o'tdi. Agar mamlakatning yalpi ichki mahsulotida xizmat ko'rsatishning ulushi 70%ga etsa bu mamlakatni postindustrial rivojlangan mamlakatlar qatoriga kiritsak bo'ladi. ^[5]

Shunday qilib, Qoraqalpog'iston Respublikasida ham xizmat ko'rsatish tuzilmasi tubdan o'zgartirilishi lozim.

Bunga tibbiy va ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish, aholiga transport xizmatlarini ko'rsatishni yaxshilash, sog'lom turmush tarzini shakllantirish natijasida erishish mumkin. Shu bilan birga tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi yangi ish o'rinlarining yaratilishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 10-noyabrdagi "Kichik va o'rta biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-193-sonli qarori. lex.uz/uz/docs/-6658633
2. Radaev V.V. Rossiya tadbirkorligining ikkita ildizi: tarixning parchalari // Rossiya dunyosi. –1995. –T.4. –№ 1.
3. O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni. lex.uz/docs/-2006789
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi Qoraqalpog'iston Respublikasi Statistika boshqarmasining rasmiy sayti.
5. Krutik A. B. Xizmat ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlik: darslik. talabalar uchun / A. B. Krutik, M. V. Reshetova. –3-nashr, rev. –M.: "Akademiya" nashriyot markazi, 2014. –160 b. ISBN 978-5-4468-0682-9

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

